

Luonnonmuistomerkkienkin suojaus on tärkeää



Ympäristöasiantuntija Heli Jutila,
Hämeenlinnan kaupunki

Luonnonmuistomerkit (23§, 26§)

- Puu, puuryhmä, siirtolohkare tai muu niitä vastaava luonnonmuodostuma, jota sen kauneuden, harvinaisuuden, maisemallisen merkityksen, tieteellisen arvon tai muun vastaavan syyn vuoksi on aihetta erityisesti suojella, voidaan määrätä rauhoitetuksi luonnonmuistomeriksi.
- Rauhoittamisesta päättää se viranomainen tai laitos, jonka hallinnassa olevalla alueella luonnonmuistomerkki sijaitsee tai **yksityismaiden kohdalla kunta** (omistajan hakemuksesta tai suostumuksella).
- Ympäristö- ja rakennuslautakunta huolehtii johtosääntönsä mukaan luonnonsuojelulaissa kunnalle säädetyistä tehtävistä ja antaa lausunnot luonnonsuojelulakiin liittyvissä asioissa (Hämeenlinnan kaupungin hallintosäännön (21.1.2013) 10. kohta eli lautakuntien johtosääntö 12 §).
- Yhdyskunta- ja ympäristöpalvelujen toimintasääntö (YMRALA 9.5.2012) delegoi edelleen luonnonsuojelulain tehtävät ympäristöasiantuntijalle tai ympäristötarkastajalle.
- Rauhoitetun luonnonmuistomerkin vahingoittaminen tai turmeleminen on kielletty.
- Lakkautetaan, jos rauhoitukselle ei enää perusteita; hankittava alueellisen ELY-keskuksen lausunto.

Luonnonmuistomerkkien valvonta ja kartoitus

- Hämeenlinnan ja Hattulan luonnonmuistomerkkejä on kartoitettu Hämeenlinnan seudullisessa ympäristötoimessa vuosittain, mutta varsinkin vuosina 2004 ja 2014–2016.
- Tarkastuksella otettiin valokuvia ja mitattiin luonnonmuistomerkkipuiden ympärysmitta rinnan korkeudelta sekä arvioitiin korkeus. Myös muut havainnot esim. tiedot puiden terveydentilasta kirjattiin ylös.
- Luonnonmuistomerkkin vahingoittaminen tai turmeleminen ilman asianmukaista lupaa on laitonta ja johtaa tutkintapyyntöön; Hml:ssa tehty yksi tutkintapyyntö
- kartta.hameenlinna.fi.



Hämeenlinnan luonnonmuistomerkit



Heli Jutila

Hämeenlinnan ympäristöjulkaisuja 37

2016



HÄMEENLINNA
The World Capital of Sibelius



Hattulan luonnonmuistomerkit



Heli Jutila

Hämeenlinnan ympäristöjulkaisuja 36

2016



**HÄMEENLINNAN
KAUPUNKI**



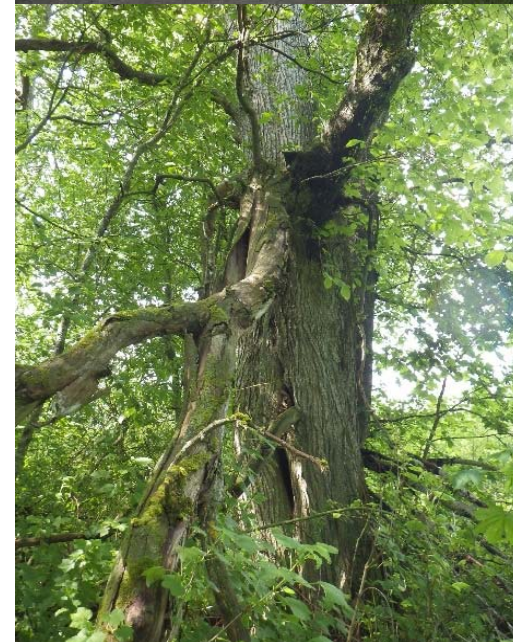
Hämeenlinnan luonnonmuistomerkit

- Julkaisussa mukana kohteet, joiden rauhoitus oli voimassa; lisäksi esiteltiin yksittäisiä päättyneen rauhoituksen kohteita
- Kaikkiaan 50 eri päätöksellä rauhoitettua luonnonmuistomerkkiä. Yksi päätös on voinut sisältää yhden tai useamman, yleensä lähekkäisen puun rauhoituksen, mutta joskus kohteita on koottu aika kaukaakin toisistaan.
- Eniten luonnonmuistomerkkipäätöksiä on tehty Hauholla, 20, sitten Hämeenlinnassa, 11, ja edelleen Kalvolassa seitsemän, Lammilla kuusi, Rengossa viisi ja Tuuloksessa yksi.



Hämeenlinnan luonnonmuistomerkit

- Yleisimmin suuria tai erikoisia puita; 46 kohteessa
 - yhdessä on rauhoitettu kivi ja sillä kasvava mänty.
- Yksittäisten puiden (34) lisäksi puu- ja pensaskujia 2 kpl sekä muita puuryhmiä (>2 puuta) 10 kpl.
- Rauhoitettujen puiden määrä nousee 285 kpl:een
- Luonnonmuistomerkkinä rauhoitetut puulajit:
hieskoivu 168, mänty 35, kuusi 16, kynäjalava 14, metsälehmus 11, rauduskoivu sisältäen visakoivun 10, pihlaja 9, euroopanlehtikuusi 8, kataja 7, siperianpihta 4, tammi 2, saarni 1 ja haapa 1.
 - Hieskoivuja Tiirikkalan koivukujissa, mistä suuri määrä.
- Muutamia lajina rauhoitettuja puita, kuten kynä- ja vuorijalavia sekä saarni, on rauhoitettu luonnonmuistomerkkinä: vahvempi suoja
- Kiviä neljä: 1 Kanta-Hml kivi ja sillä kasvava puu, Hauho 2 ja Lammi 1.
- Lammilla yksi lähde ja siitä lähtevän puron alkuosa.



Hämeenlinnan luonnonmuistomerkit

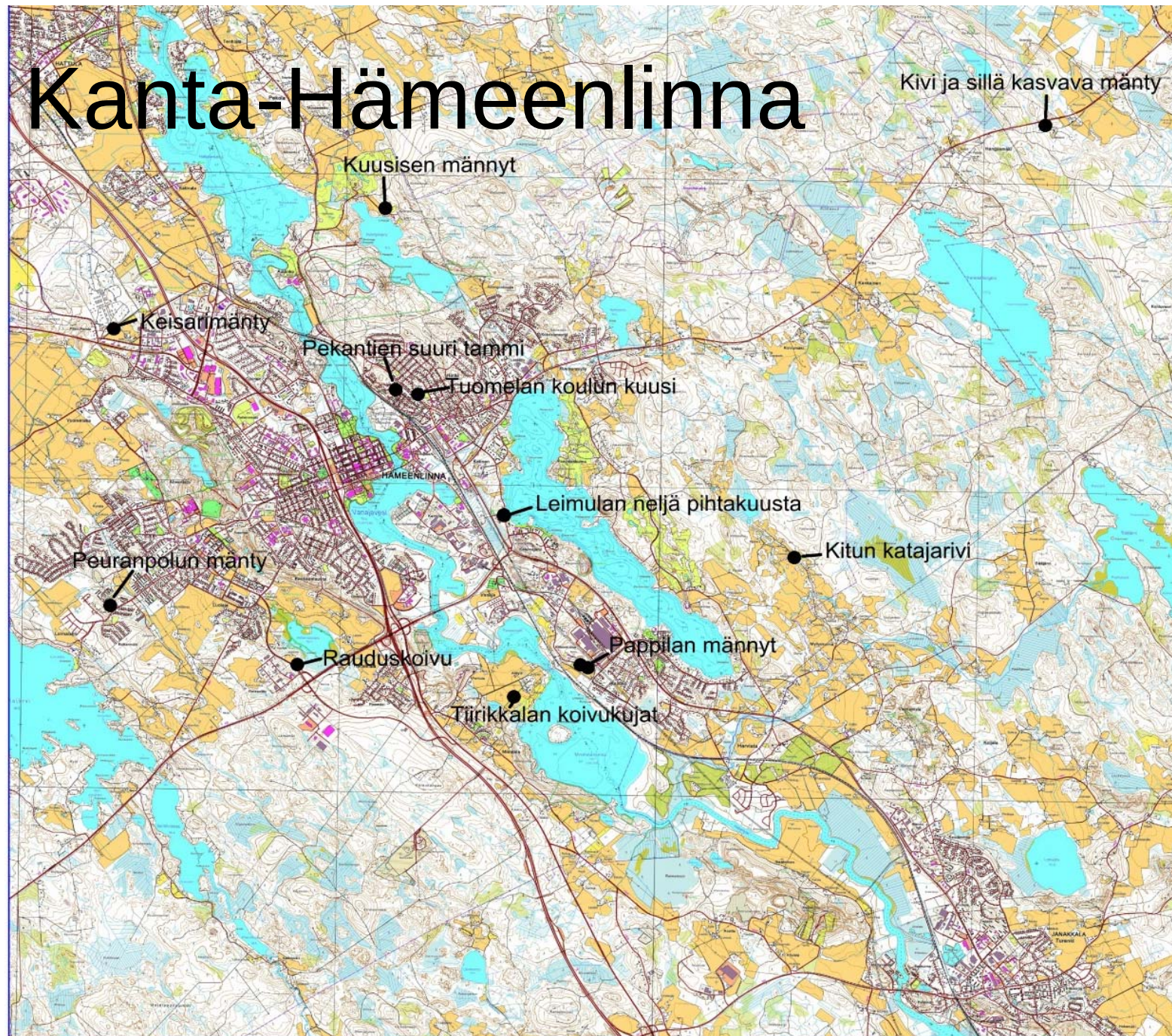
- Suurin osa rauhoitettu 1960-luvulla.
- Vanhin rauhoitus on Kankaisten kartanon tammi ja jättiläiskuusi (13.6.1940)
- 1950-luvulta 2 Kanta-Hml ja 1 Kalvolan kohde.
- 1960-luvulta peräti 19 kohdetta (Hauho 12, Kalvola 2, Lammi 2, Renko 2 ja Kanta-Hml 1); ilmeisesti laajemminkin 1960-luku on ollut merkittävää luonnonmuistomerkkien rauhoitusaikaa
- 1970-luvulla rauhoitusinto putosi voimakkaasti: vain 3 kohdetta (yksi Hauholle ja kaksi Renkoon)
- 1980-luvulla 9 kohdetta: Hml 2, Hauho 4, Kalvola 2 ja Lammi 1.
- 1990-luvulla 10 kohdetta: Hml 4, Hauho 3, Lammi 2 ja Renko 1.
- 1990-l. rauhoituksista vastaava viranomainen valtiolta kunnalle.
- 2000-luvun ensimmäisellä vuosikymmenellä 2 kohdetta: Kanta-Hml ja Kalvola.
- 2010-luvulla toistaiseksi 3 kohdetta: Lammi, Kanta-Hml ja Tuulos.
- Uusin kohde Mäki-Lossan mänty Lammilla (28.10.2013); sittemmin Hauholle uusi visakoivu ja vanhan purku; Kalvolassa yhden visakoivun rauhoitusta ehdotettu

Hämeenlinnan luonnonmuistomerkit

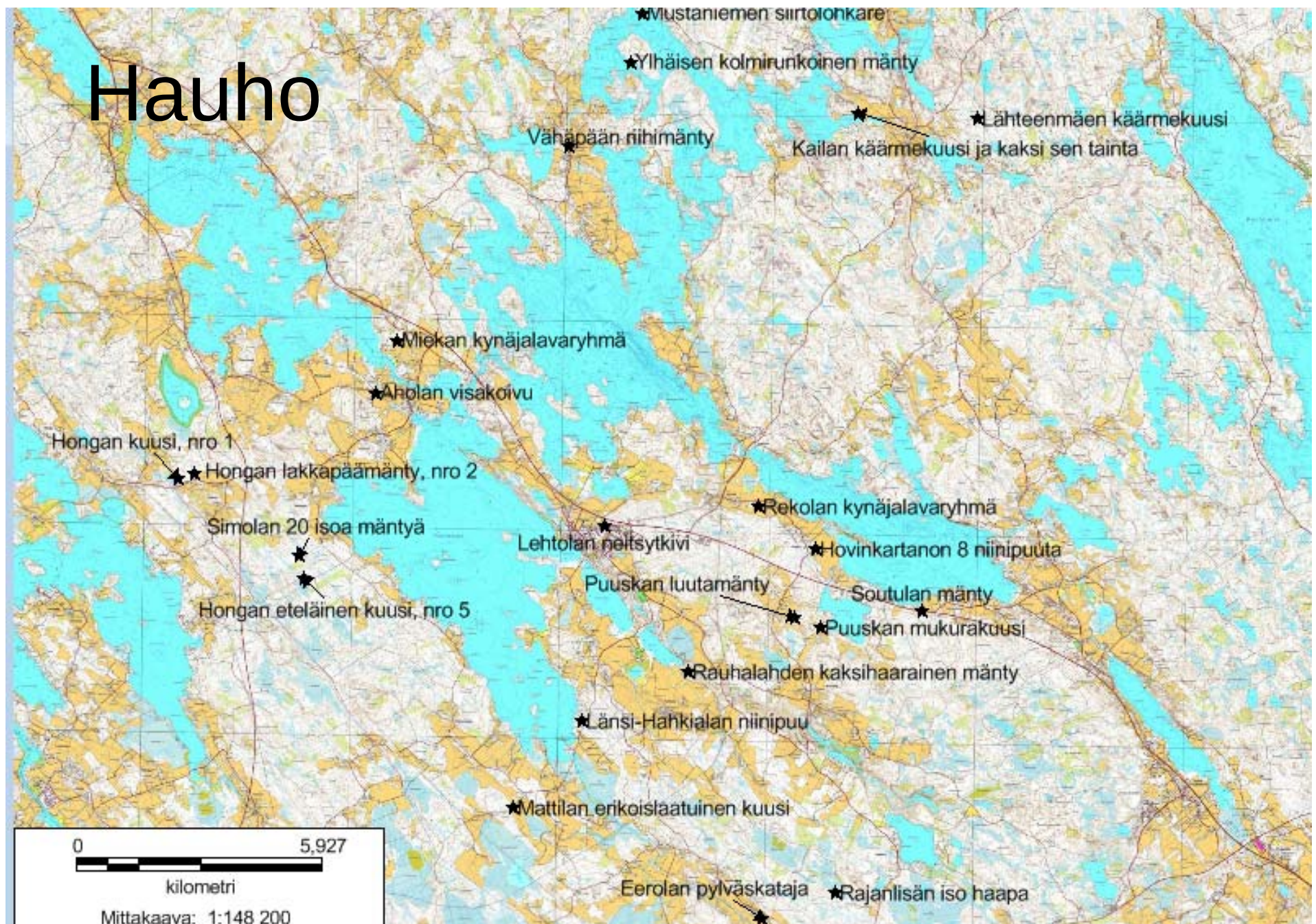
- Luonnonmuistomerkkejä joudutaan nykyisin lakkauttamaan vuosittain.
- Toisaalta luonnonmuistomerkkien rauhoitus on viime vuosikymmeninä ollut kovin vähäistä verrattuna 1960-, 1980- ja 1990-lukuihin sekä lakkautettavien kohteiden määrään
 - 2010-luvulla: 10 luonnonmuistomerkkipäätöstä: 3 rauhoituspäätöksiä, 10 rauhoituksen lakkautuspäätöksiä
 - Lakkautustilanteessa suositellaan uuden luonnonmuistomerkin perustamista.
- Kuntalaisia kannustetaan hakemaan luonnonmuistomerkkirauhoitusta omistamilleen merkittävälle kohteille vaikkapa luonto- ja vesivuoden 2016 tai Suomi 100 -vuoden kunniaksi.
- Voit tutustua luonnonmuistomerkkeihin jokamiehen oikeudet ja velvollisuudet muistaen. Yksityispihoihin ei luonnollisestikaan tule ilman lupaa mennä eikä häiritä muutenkaan kanssaihmissiä.

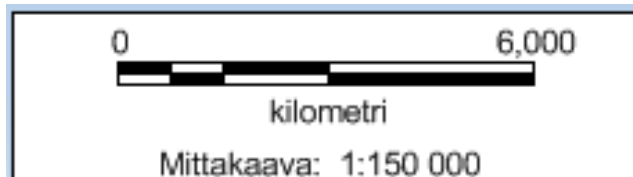


Kanta-Hämeenlinna

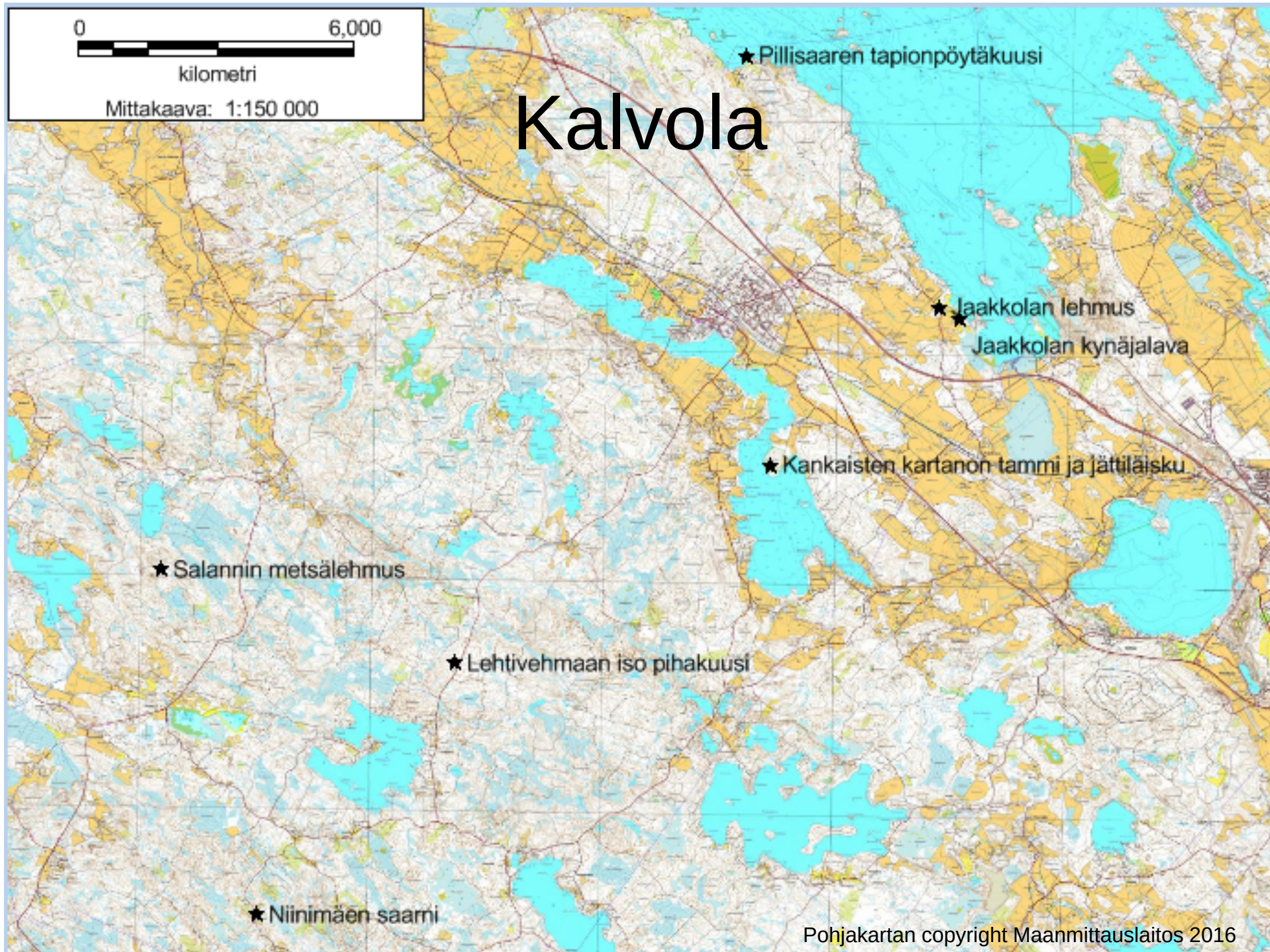


Hauho

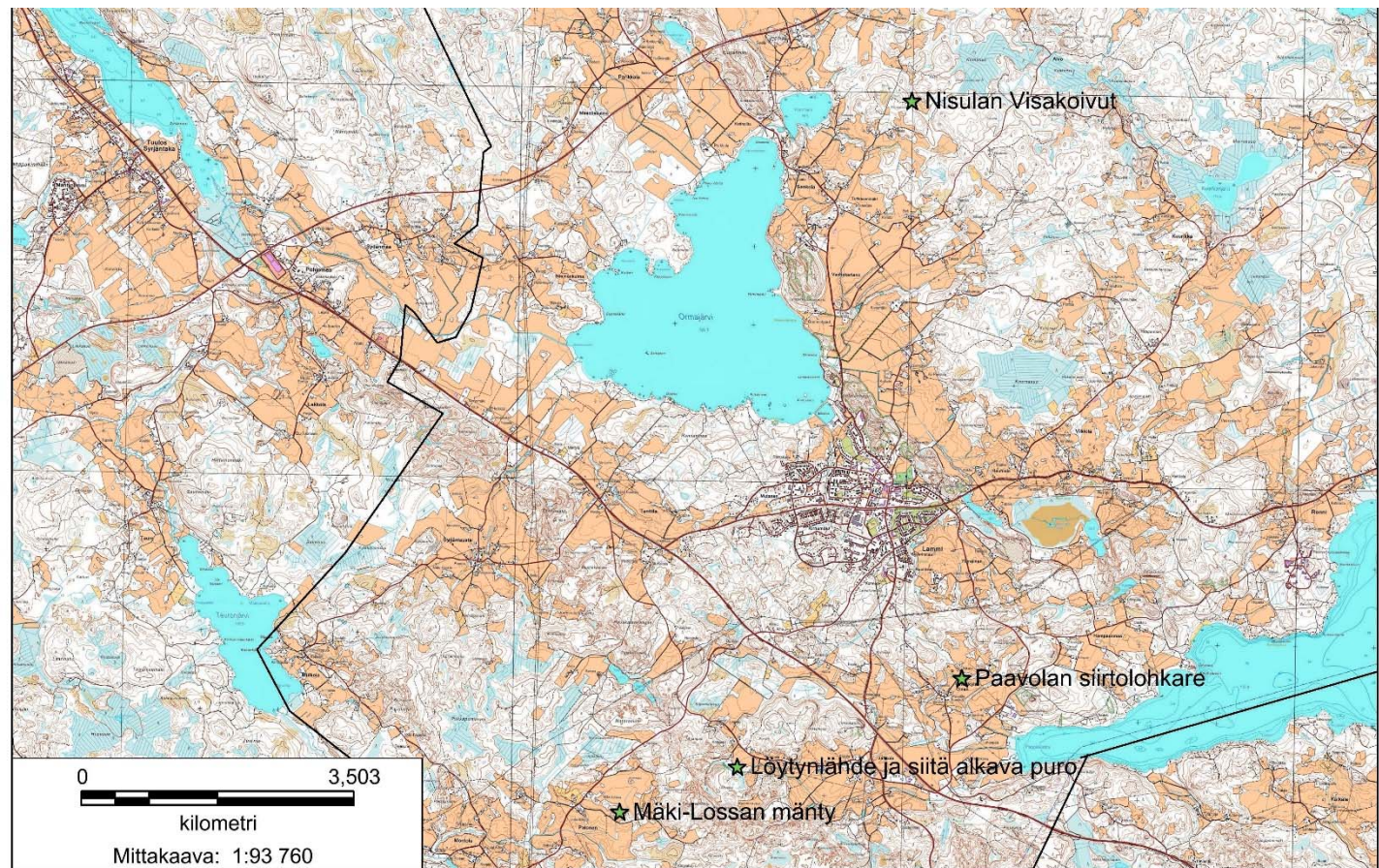




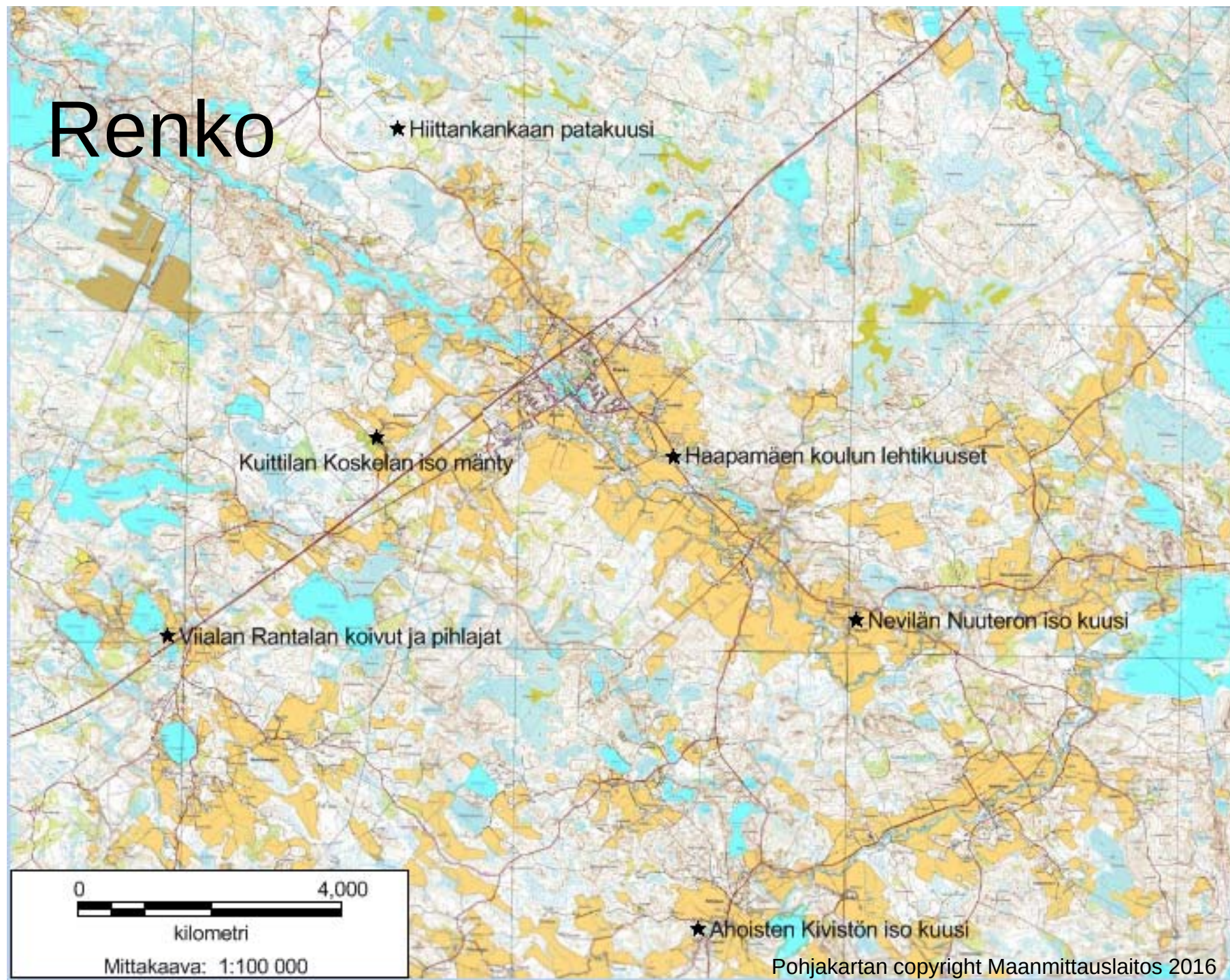
Kalvola



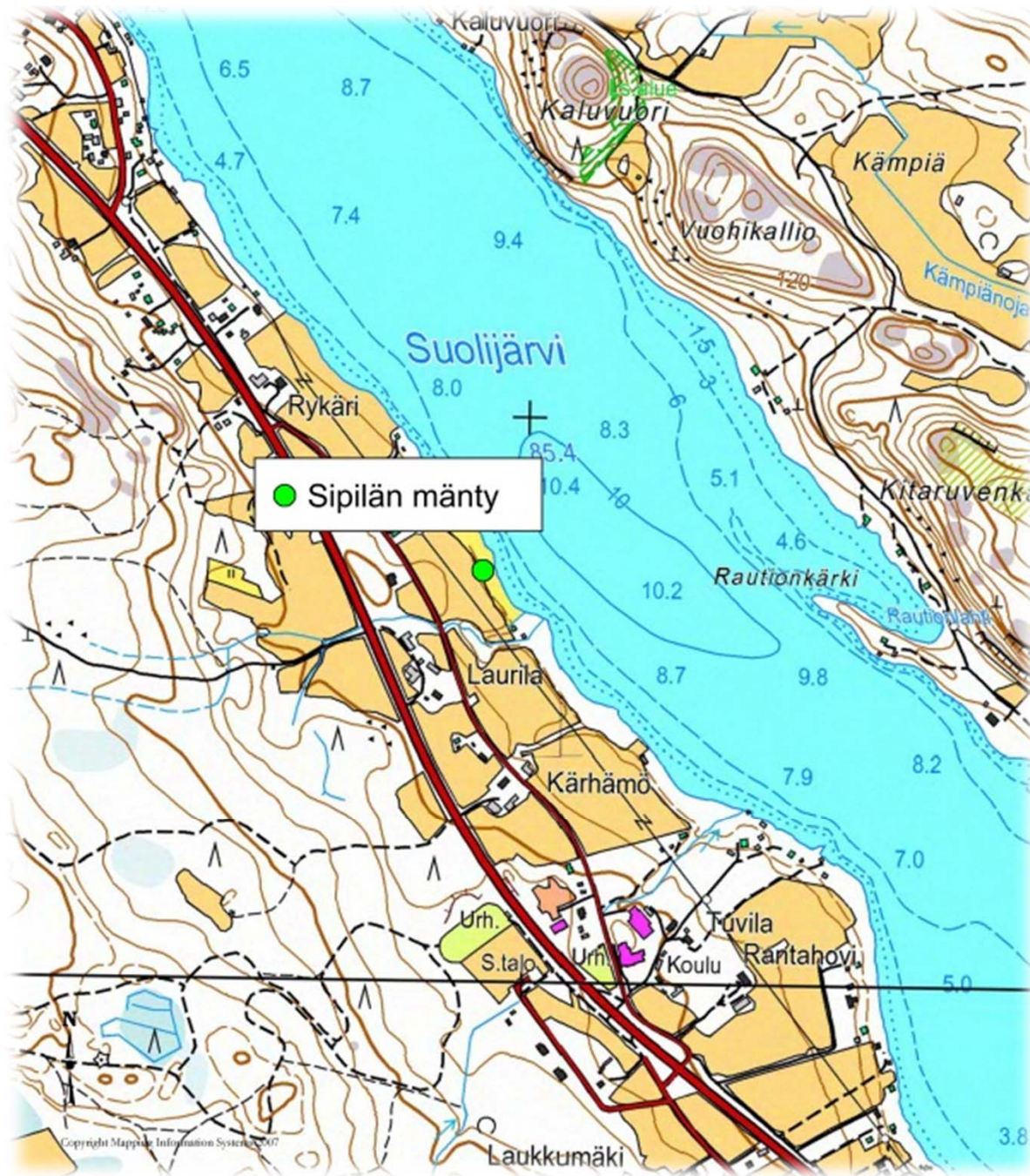
Lammi



Renko



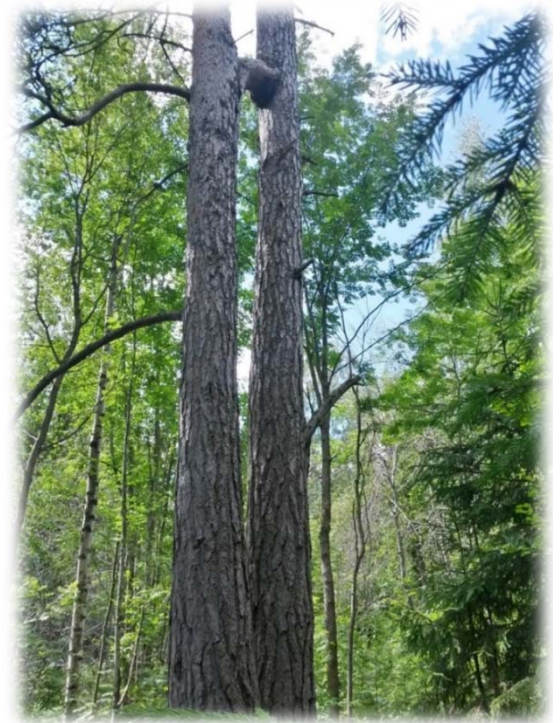
Tuulos



Pohjakartan copyright Maanmittauslaitos 2016

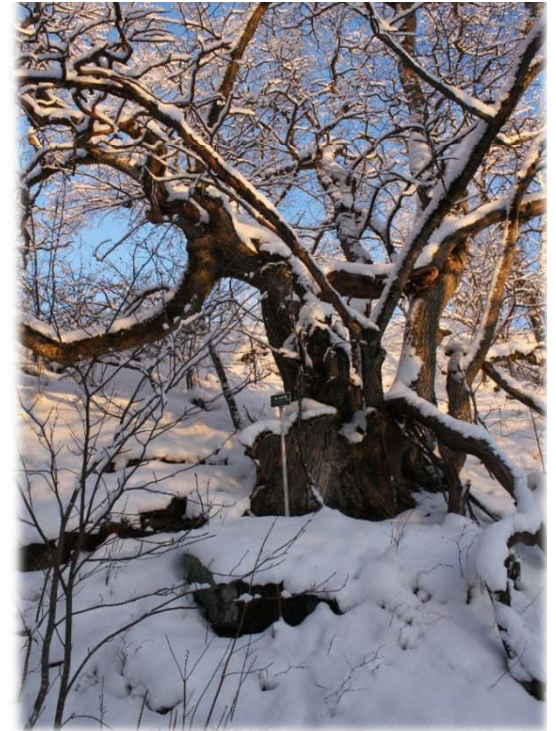
Hattulan luonnonmuistomerkit

- Hattulassa on nykyisin 33 eri päätöksellä rauhoitettua luonnonmuistomerkkiä.
- Suuria tai erikoisia puita 30 kohteessa. Yksi päätös on voinut sisältää yhden tai useamman lähekkäisen puun rauhoituksen.
- Luonnonmuistomerkkinä rauhoitettujen lajien joukkoon kuuluvat eniten yksilöitä mainitsevassa järjestyksessä kynäjalava (41), metsälehmus (15), mänty (8), kuusi (6), kataja (3), saarni (2), visakoivu (1) ja vuorijalava (1).
- Lajinakin rauhoitettuja kynäjalavia eli kynnepäitä on rauhoitettu mm. Hurttalassa (neljä), Pekolassa (viisi), Retulan Retulansaaressa (kolme) ja Lovensaaressa (kolme), Tenhiälän Kalliosaaressa (15) ja Poransaaressa (11 kpl, neljä kohdetta).



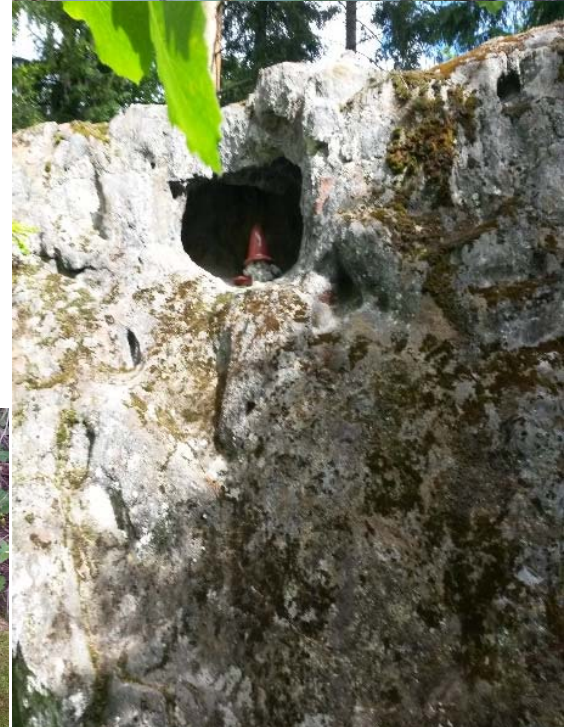
Hattulan luonnonmuistomerkit

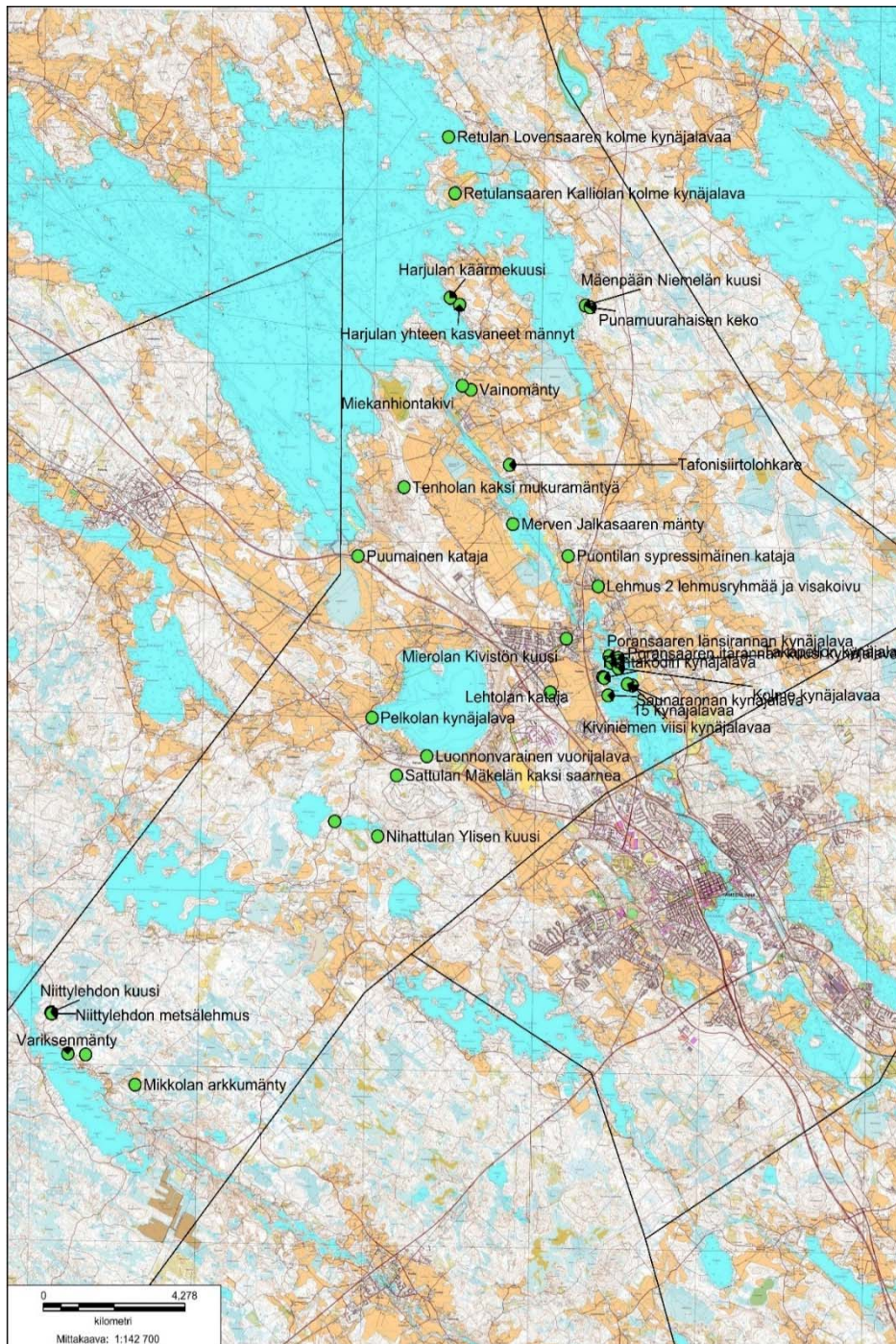
- Puujättiläisten joukossa ovat Retulansaaren Kalliolan (vanhimman rinnanympärysmitta 460 cm), Rantakodin (rinnanympärysmitta 413 cm) ja Saunarannan kynäjalavat (rinnanympärysmitta 408 cm), jotka ovat Suomen suurimpien kynäjalavien joukossa.
- Myös Niittylehdon niinipuu (rym 313 cm) on mahtava kooltaan, harmiksi se kaatui keväällä 2016 ja rauhoitus joudutaan lakkauttamaan



Hattulan luonnonmuistomerkit

- Muurahaiskeko; aikanaan Suomen ainoa
- Kiviä kahdessa paikassa, joista toinen eli Lahdentaan Mäenpään miekanhiontakivi on Hattulan vanhin voimassa oleva luonnonmuistomerkki (rauhoitettu 18.3.1960).
- Lähes 70 % Hattulan luonnonmuistomerkeistä onkin rauhoitettu juuri 1960-luvulla. Sen jälkeen rauhoitusinto on hiipunut vain muutamaan kohteeseen vuosikymmentä kohden.
- Luonnonmuistomerkkien määrää vähenee ajan myötä, kun puut ikääntyvät ja kuolevat.
- Kuntalaisia kannustetaan hakemaan luonnonmuistomerkkirauhoitusta omistamilleen merkittäville kohteille.





Pohjakartan copyright Maanmittauslaitos, maastotietokanta 2014



Johtopäätöksiä

- Luonnonmuistomerkkejä on seudulla paljon (Hml 50 , Hattula 33) ja ne toimivat omalta osaltaan luonnon monimuotoisuuden säilyttäjinä
- Monesti luonnonmuistomerkkeihin liittyy salapoliisityötä: vanhat päätökset ovat niukkoja sisällöltään ja kartat ovat epäselviä; vaikeuksia löytää joitain kohteita
- Ongelmana on, että Maanmittauslaitos ei enää laita päätösten tietoja kiinteistörekisteriin, vaikka tämä olisi ehdottoman välttämätöntä
- Paljon puutteita merkinnöissä
- Valvonta selkiytyy ja tehostuu teoksen myötä
 - Resursseja tarvittaisiin tosin enemmän

Hämeenlinnan ja Hattulan luonnonmuistomerkit

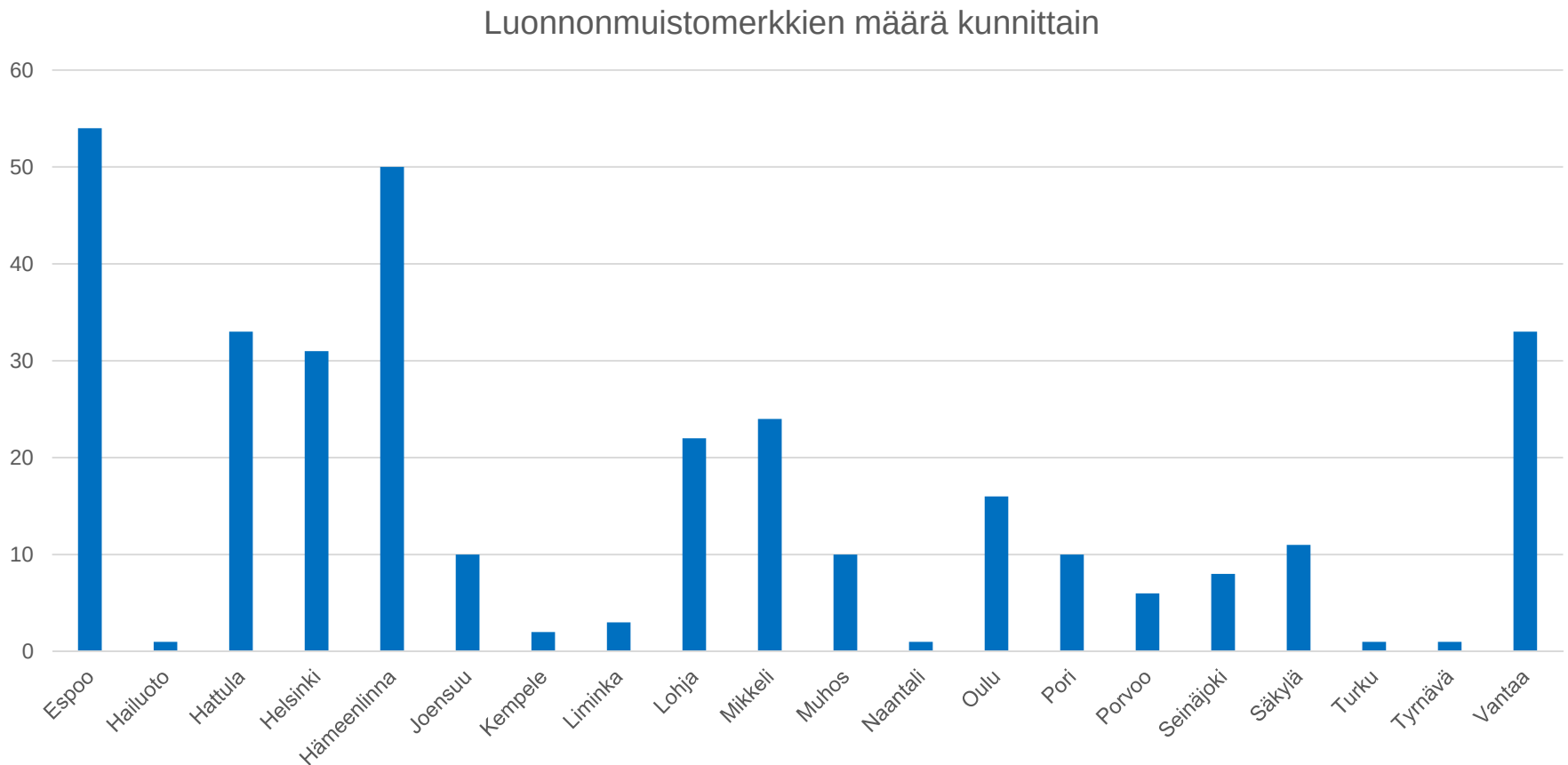
- Julkaisujen kustantajat: Hämeenlinnan kaupunki, Hämeenlinnan seudun luonnonsuojeluyhdistys ja Hattulan kunta: Kiitokset kustantajille!
- Julkaisua myy Hml seudun Isy
- Hämeenlinna kaupungin internetissä ja karttapalvelussa aineistoa

Kiitokset Katri Erkamolles, Olavi Mattilalle, Veikko Haapaselle, Ville Jaloselle, Kari Kohtalalle, Sabrina Nykänen-Fabille, Terhi Laineelle, Päivi Oikariselle, Teijo Heinäselle ja Kari Jokelalle!



Suomen luonnonmuistomerkit

- Suurin osa Suomen arviolta noin 3 000 luonnonmuistomerkistä on puita, mutta joukossa on myös muun muassa siirtolohkareita ja hiidenkirnuja.



Luonnonmuistomerkkien merkitys

- Historiallisesti tai kansanperinteen näkökulmasta arvokkaita -> voivat houkutella myös matkailijoita.
- Opetus- ja tutkimuskohteita
- Suomen suurimpia ja vanhimpia puita; lahopuu
- Avainkohteita luonnon monimuotoisuuden säilyttämisessä: monien lintujen pesäpuita
- Luonnonsuojelullisesti haasteellisessa asenneilmastossa on mahdollisuus suojella yksittäisiä kohteita



Suojelkaa luonnonmuistomerkkejä ja
toimittakaa tiedot kohteista internettiin!

Kiitos!

